

Seat No. : _____

AI-112

April-2015

M.A., Sem.-IV

**510- EA : Sanskrit
(Indian Philosophy-II)
तर्कभाषा - जैनबौद्धदर्शन**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

1. (A) नीचेनाभांथी गभे ते अेकनो अनुवाढ करो : 8

Translate any **one** from the following :

- (1) यत्तु कश्चित् स्वयं धूमादाग्निमनुमाय परं बोधयितुं पंचावयवम् अनुमानवाक्यं प्रयुङ्क्ते तत् परार्थानुमानम् । तद्यथा पर्वतोऽयम् अग्निमान्, धूमवत्त्वात् । यो यो धूमवान्, सो सोऽग्निमान् । यथा महानसः । तथा चायं, तस्मात्तथेति । अनेन वाक्येन प्रतिज्ञादिमता प्रतिपादितात् पंचरूपोपपन्न-लिङ्गात् परोऽप्यग्निं प्रतिपद्यते । तेनैतत् परार्थमनुमानम् ॥
- (2) कश्चिदन्वयो हेतुः केवलान्वयी । यथा शब्दोऽभिधेयः प्रमेयत्वात् यत् प्रमेयं तदाभिधेयं यथा घटः । तथा भेयम् । तस्मात्तथेति । अत्र शब्दस्य अभिधेयत्वं साध्यम् । प्रमेयत्वं हेतुः । स च केवलान्वय्येव । यदाभिधेयं न भवति तत् प्रमेयमपि न भवति यथामुक इति व्यतिरेक दृष्टान्ताभावात् । सर्वत्र हि प्रामाणिक एवार्थो दृष्टान्तः । स च प्रमेयश्चाभिधेयश्चेति ॥

(B) नीचेनाभांथी गभे ते अेक उपर नोध लभो : 6

Write note on any **one** :

- (1) अन्वयव्यतिरेकिहेतुः ।
(2) विशेषणविशेष्यभावसन्निकर्षः ।

2. (A) 'पञ्च हेत्वाभासाः' सविस्तरं चर्चो. 8

Discuss 'पञ्च हेत्वाभासाः' ।

अथवा/OR

'षोढा संनिकर्षः' सविस्तरं चर्चो.

Discuss in detail 'षोढा संनिकर्षः'.

- (B) નીચેનામાંથી ગમે તે બેને સસંદર્ભ સમજાવો : 6
 Explain any **two** with reference to context :
 (1) તત્ત્વ કારણં ત્રિવિધમ્ ।
 (2) કદા પુનઃ ઇન્દ્રિયં કરણમ્ ?
 (3) તત્ત્વાનુમાનં દ્વિવિધમ્ ।
 (4) કશ્ચિદ્ભેદતુઃ કેવલવ્યતિરેકી ।
3. (A) બૌદ્ધ દર્શનના વિવિધ સંપ્રદાયો ઉપર સવિસ્તર નોંધ લખો. 10
 Write detailed note on different sects in Buddhism.
અથવા/OR
 ‘ક્ષણિકવાદ’ ને સવિસ્તર ચર્ચો.
 ‘ક્ષણિકવાદ’ – discuss in detail.
- (B) નીચેનામાંથી એક ઉપર ટૂંકનોંધ લખો. 4
 Write short note on any **one** :
 (1) ભાવનાચતુષ્ટય
 (2) યોગાચારમત
4. (A) જૈનોએ કરેલી ‘સર્વજ્ઞતાની સિદ્ધિ’ને સમજાવો. 10
 Explain ‘સર્વજ્ઞતાસિદ્ધિ’ by Jains.
અથવા/OR
 ‘રત્નત્રય’ ને સવિસ્તર સમજાવો.
 Explain ‘રત્નત્રય’ in detail.
- (B) નીચેનામાંથી ગમે તે એક ઉપર ટૂંકનોંધ લખો : 4
 Write short note on any **one** :
 (1) પાંચ વ્રતો
 (2) અજીવો
5. નીચેના પ્રશ્નોના એક કે બે વાક્યોમાં જવાબ આપો : 14
 Write answers in **one** or **two** sentences :
 (1) જૈનોના સાત તત્ત્વોના નામ આપો.
 (2) ‘પુદ્ગલ’ એટલે શું ?
 (3) ‘આસ્રવ’ એટલે શું ?
 (4) ‘વેદનીય કર્મ’ એટલે શું ?
 (5) બૌદ્ધોએ કરેલી ક્ષણિકવાદની વ્યાખ્યા આપો.
 (6) સર્વદર્શનસંગ્રહના કર્તા કોણ અને તેમનો સમય કયો ?
 (7) ‘આલય વિજ્ઞાન’ એટલે શું ?

AI-112

April-2015

M.A., Sem.-IV

**510-EB : Sanskrit
(Alankarshashtra-II)**

(काव्यमीमांसा - अध्याय - ३, १४, १५)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना : (1) જમણી બાજુ દર્શાવેલ અંક ગુણ સૂચવે છે.

Instruction : Figures to the right indicate full marks.

(2) પ્રશ્નપત્રમાં આપેલો પ્રશ્નક્રમાંક જ ઉત્તરવહીમાં લખો.

Write the same question number in the answer book as mentioned in the question paper.

1. (A) નીચેનામાંથી ગમે તે બે સસંદર્ભ સમજાવો : 7

Explain with reference to context any **two** of the following :

- (1) सोऽस्मि काव्यपुमानम्ब पादौ वन्देय तावकौ ।
- (2) हृदि नः सन्निधत्तां सा सूक्तिधेनुः सरस्वती ।
- (3) पाञ्चालमध्यमादाक्षिणात्ययोरन्तरचारिणी हि सा ।
- (4) तौ च कृतवन्दनौ दम्पती दत्त्वाऽऽशिषं प्रभावमयेन वपुषा कविमानसनिवासिनौ चक्रतुः ।

(B) નીચેનામાંથી ગમે તે બે સસંદર્ભ સમજાવો : 7

Explain with reference to context any **two** of the following :

- (1) सतोऽप्यनिबन्धनम्, तद्यथा - न मालती वसन्ते,
न पुष्पफलं चन्दनद्रुमेषु, न फलमशोकेषु ।
- (2) कविमार्गानुग्राही कथमेष दोषः इति यायावरीयः ।
- (3) द्रव्यनियमः तद्यथा - मलय एव चन्दनस्थानं, हिमवानेव भूर्जोत्पत्तिस्थानम् ।
- (4) असतो गुणस्य निबन्धनम् यथा - यशोहासप्रभृतेः शौकल्यम्, अयशसः पापप्रभृतेश्च काष्ण्यं,
क्रोधानुरागप्रभृतेश्च रक्तत्वम् ।

2. રાજશેખરે નિરૂપેલ કાવ્યપુરુષની કથા આલેખો અને તેના મિથકનું રહસ્ય સ્પષ્ટ કરો. 14

Narrate the story of काव्यपुरुष as given by राजशेखर and explain the significance of its myth.

अथवा/OR

રાજશેખર અનુસાર રીતિ-વૃત્તિ-પ્રવૃત્તિ વિશે નોંધ લખો.

Write note on રીતિ-વૃત્તિ-પ્રવૃત્તિ according to રાજશેખર.

3. કવિસમયના પ્રકારો નિરૂપો. 14
Elaborate the types of કવિસમય.
અથવા/OR
સતોડપિ અનિબન્ધન અને અસતોડપિ નિબન્ધન કવિસમય ઉદાહરણ સાથે વર્ણવો.
Describe with illustrations the કવિસમય of સતોડપિ અનિબન્ધન & અસતોડપિ નિબન્ધન.
4. વામનના રીતિવિચારને વિગતે ચર્ચો. 14
Discuss in detail the concept of રીતિ in વામન.
અથવા/OR
રીતિ અંગે દંડીનું મંતવ્ય સ્પષ્ટ કરો.
Explain Dandi's view on રીતિ.
5. નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો. (ગમે તે સાત) 14
Write answers in short of the following : (Any Seven)
- (1) પ્રાચેતસ અને દ્વૈપાયન નામ કોને માટે પ્રયોજાયાં છે ?
For whom the names – પ્રાચેતસ and દ્વૈપાયન are used ?
  - (2) અહો શ્લાઘનીયોડસિ - એવું સરસ્વતી કોને કહે છે ? શા માટે ?
For whom and why સરસ્વતી has said – અહો શ્લાઘનીયોડસિ ?
  - (3) કાવ્યપુરુષના હાથ અને પગરૂપે કઈ ભાષાઓ ગણાય છે ?
Which languages are the hands and legs of કાવ્યપુરુષ ?
  - (4) પ્રકીર્ણ દ્રવ્ય કવિસમયનાં બે ઉદાહરણ આપો.
Give two examples of પ્રકીર્ણ દ્રવ્ય કવિસમય.
  - (5) ચત્વારિ શૃઙ્ગા: પદોનો શો અર્થ અભિપ્રેત છે ?
Which meaning is implied by ચત્વારિ શૃઙ્ગા: ?
  - (6) રીતિ માટે 'માર્ગ' સંજ્ઞા કયા આચાર્યો આપે છે તે જણાવો.
Mention the names of Acharyas who have given the term 'Marga' for Riti.
  - (7) કવિસમયનું લક્ષણ આપો.
Define કવિસમય.
  - (8) 'નિયમ' કવિસમય કોને કહેવાય ?
What is નિયમ: કવિસમય ?
  - (9) ગુણગત સતોડપિ અનિબન્ધનનાં બે ઉદાહરણ આપો.
Give two examples of ગુણગત સતોડપિ અનિબન્ધન.
  - (10) ચક્રવર્તીક્ષેત્ર એટલે શું ?
What is ચક્રવર્તીક્ષેત્ર ?